WFR 2018/240

Ethiek? Prima. Maar de overheid moet ook meedoen

WFR's eindejaarsdiscussie. Is ethiek terug van weggeweest?

Henk Bergman[1]

Buiten is het najaarsgrauw. Binnen domineert de historische ambiance van een comfortabele negentiende-eeuwse regentenbehuizing: de Commissarissenkamer van sociëteit De Witte aan het Plein in Den Haag. Aan tafel: tien fiscalisten van diverse komaf en met uiteenlopende werkgebieden. Op de agenda één onderwerp: ethiek *in fiscalibus*. Men maakt zich op voor een boeiend en leerzaam verbaal treffen.

Ergens midden in de discussie doet *WFR*-redacteur Frank Herreveld een bekentenis die het waard is dit verhaal te openen. "Ik begon als belastingadviseur in de jaren tachtig. Op een bepaald moment had ik voor een cliënt van de vennoot voor wie ik werkte een fiscale constructie in elkaar getimmerd waarvan ik achteraf de ethische houdbaarheid ernstig betwijfelde. Ik legde de vennoot mijn twijfels voor: was wat ik gemaakt had uit ethisch oogpunt eigenlijk wel verdedigbaar? Waarop hij antwoordde: 'Jouw ethiek wordt bepaald door wat mijn cliënt betaalt'. Daar kon ik het mee doen. Ik was geschokt, maar toen ik erover nadacht: was het eigenlijk zo gek dat mensen bij wie de IB-druk kon oplopen tot tachtig procent – zoals toen het geval was – allerlei dingen gingen bedenken om die druk te verlagen? Nee, eigenlijk niet."

Hij maakt de stap naar nu, ruim dertig jaar later. "Ik ben al heel lang één van de inleiders op de Algemene Introductie van de NOB. Dat is een bijeenkomst van anderhalve dag waarop beginnende belastingadviseurs ingewijd worden in de beginselen van het adviesvak en van hun beroepsvereniging. Tien jaar geleden antwoordde negentig procent van de aanwezigen *ja* op de vraag of ze het eens waren met de stelling 'Het legaliteitsbeginsel is leidend voor mijn acteren als belastingadviseur'. Anno 2018 reageert ruim de helft van de deelnemers heel anders. Er speelt veel meer dan legaliteit alleen, vinden ze. Belastingadviseurs zijn onderdeel van de maatschappij; ze moeten zich houden aan de ethische waarden en normen waarover communis opinio bestaat. Dus willen ze ook praten over doel, strekking en geest van de wet." (Lees verder op pagina 1630)

1 *Zelfstandig fiscaal en juridisch journalist.*

DISCUSSIE

Frank Herreveld
Belastingadviseur, redacteur WFR sinds 1985

Ethiek raakt alle fiscale professionals

Ook deze discussie bevestigt voor mij weer dat de ethische component, waarover in de fiscale wereld lange tijd een beetje lacherig werd gedaan, nu definitief een onderdeel van ons vak is geworden. Dat is een ingrijpende verandering, die onvermijdelijk alle fiscale professionals direct raakt. Daarom vind ik het belangrijk dat nieuwe vakgenoten zo vroeg mogelijk met ethiek in aanraking komen – al tijdens de fiscale opleiding aan de universiteit. Dat gebeurt gelukkig ook, hoewel de ene universiteit er verder mee is dan de andere. Het betekent ongetwijfeld een verzwaring van de studielast – en leren hoe de wet in elkaar zit is al ingewikkeld genoeg. Maar het is wel noodzakelijk. Maatschappelijke en politieke ontwikkelingen kun je niet negeren – zeker niet op langere termijn. Doe je dat wel dan krijg je onvermijdelijk op enig moment de overheid op je dak.

"Is de overheid – die van ons onberispelijk gedrag vraagt, of beter: eist – zelf wel zo ethisch?"

Beroepsdilemma's

Kennis van elkaars ethische opvattingen en kunnen bepalen waar je zelf staat in het morele spanningsveld dat bij de fiscaliteit hoort is een must voor elke professional. Dat geldt in gelijke mate voor adviseurs, inspecteurs en rechters. Anna Gunn verwijst er in de discussie ook al naar: de DilemmApp van de NOB is een initiatief dat navolging verdient. Adviseurs maken via een praktijkcasus kennis met belangrijke beroepsdilemma's en bepalen welk van de vier geboden actiemogelijkheden hun voorkeur heeft. Dan kun je erachter komen dat je altijd scoort zoals de grote meerderheid doet of juist dat je vaak bij de kleine minderheid hoort die voor- of achteraan loopt. Zo'n DilemmApp is een teken dat de ethische component een steeds belangrijker plaats in ons fiscale bouwwerk inneemt. Het zou mooi zijn als er voor de inspecteurs- en de rechterlijke opleidingen ook zo'n app zou worden gemaakt.

Overheid

Hoewel er de afgelopen decennia ontegenzeglijk ontwikkelingen ten goede zijn geweest is het nog steeds uitermate legitiem om de vraag te stellen of de overheid – die van ons onberispelijk gedrag vraagt, of beter: eist – zelf wel zo ethisch is. Het antwoord is volgens mij een duidelijk *nee*. Ik verwijs maar even naar de recente uitspraak waarin Hof Den Bosch de Belastingdienst zwaar kapittelde over het geheimhouden van de identiteit van een tipgever. Volledig in strijd met artikel 6 EVRM, vond het Hof. Een mensenrechtenverdrag mag je niet zomaar opzij zetten. Het is makkelijk om alleen maar naar de adviseurs en de multinationals te wijzen. Maar een overheid die mij verwijt onethisch te handelen kan dat alleen geloofwaardig doen als ze zelf ethisch gezien van onbesproken gedrag is. Nou, daar mankeert het nog wel eens aan – dat zeg ik dan op grond van mijn inmiddels lange ervaring als adviseur met de procesgang in fiscale zaken. Inspecteurs hebben van die trucjes: bijvoorbeeld op een heel laat tijdstip in een procedure nieuwe stukken op tafel leggen. Natuurlijk zijn adviseurs ook geen heiligen, maar inspecteurs zien zich, net als Wilke Ruiter in deze discussie, vaak als *crimefighters*. Zij zijn de *good guys*, die het al die onwillende belastingplichtigen eens even lekker moeilijk zullen maken. Maar mag je daarvoor mensenrechtenverdragen of algemene beginselen van behoorlijk bestuur negeren? De vraag stellen is haar beantwoorden.